

Motion till riksdagen 2006/07:N257

av **Jan Lindholm (mp)**

Prisreglering av fjärrvärme

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till prisreglering av fjärrvärme.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagreglering och föreskrifter som stimulerar samnyttjande av fjärrvärmenät för flera leverantörer.

Motivering

Fjärrvärme är ofta en effektiv värmekälla med stora fördelar från miljösynpunkt. Men en olycklig utveckling i branschen gör att priserna ibland är eller åtminstone kan antas vara oskäligen höga, vilket både retar kunderna och riskerar att hämma fjärrvärmens utbyggnad.

Miljöfördelarna är inte alltid självklara utan till stor del avhängiga av val av energiråvara. Eldning med kol eller torv går exempelvis inte att jämföra med tillvaratagen spillvärme från industriprocesser eller eldning av förnybara energiråvaror. Det är också viktigt att fjärrvärmeverken använder energin på ett effektivt sätt och verkar för att även kunderna gör det.

Fjärrvärme är en splittrad bransch. Marknadsformen kan närmast liknas med det som inom ekonomisk teori kallas ”monopolistisk konkurrens”, med inslag av både naturliga monopol i leveransen av fjärrvärme men med viss konkurrens med andra uppvärmningsformer. Kostnaden för att byta mellan olika uppvärmningsformer innebär en tröskel som ger vissa inläsnings effekter. Trögheten skapar ett utrymme för monopolvinster, ett utrymme som begränsas av prisskillnaden mellan de olika energislagen.

Det finns dessutom stora variationer mellan olika orter. När fjärrvärmebolagen ägs av kommuner inordnas de i de förutsättningar som gäller för kommunal verksamhet och kommunala bolag. Kommuner har också intresse av å ena sidan att få ägartillskott från bolagen, å andra sidan att erbjuda goda vill-

Fel! Okänt namn på

kor för företag samt att kunna konkurrera med låga boendekostnader. Man har även intresse av att hålla nere kostnaden för kommunal fastighetsförvaltning. Det är vanligt med en prispolitik baserad på självkostnadsprissättning. Detta är inte helt oproblematiskt, då bolagen riskerar att inte få samla det överskott som kan behövas för underhåll, utbyggnad och andra investeringar.

Många kommuner har dock sålt ut sina fjärrvärmebolag. Köpare har varit bl.a. stora bolag som Vattenfall och Fortum, vilka tillhandahåller både fjärrvärme och andra energislag.

Även när bolagen är statligt ägda tycks de agera som renodlade kommersiella aktörer. Kan ett kommersiellt företag ta ut en monopolvinst så gör man gärna det, särskilt om det inte är beroende av hur detta kan påverka bolagets renommé och långsiktiga utveckling. Så agerar Vattenfall och Fortum enligt många konsumenter. Detta beteende kan tyckas beklagansvärt i sig, särskilt när det gäller en produkt som värme, som är både oundgänglig och en stor post i hushållens budget. Men det ger också fjärrvärme i sig ett dåligt rykte, vilket kan göra att dess miljömässiga fördelar inte tas till vara i den utsträckning som vore önskvärd. Det dåliga ryktet får ökad spridning genom att exempelvis många bostadsrättsföreningar drabbas. Resultatet blir inte bara att föreningar på allvar överväger att överge fjärrvärme för miljömässigt sämre alternativ. Andra, både enskilda hushåll, bostadsrättsföreningar och näringsidkare, kan skrämmas från att investera fast sig i fjärrvärme. Även då fjärrvärmerna är ekonomiskt fördelaktiga kan inlåsningseffekten och känslan av att vara utnyttjad, tillsammans med farhågan att behöva betala än mer i framtiden, hämma intresset för fjärrvärme.

Problemet har länge varit känt. Därför tillsattes Fjärrvärmeutredningen 2002. I sitt delbetänkande lämnar utredningen ett antal förslag till att bättre skydda kunder mot oskälighetsprissättning. Förslagen har dock dömts ut som otillräckliga av både Energimyndigheten och Konkurrensverket. Myndigheternas kritik kan sammanfattas som att "skampåletaktiken" inte fungerar i denna bransch. I stället krävs en statlig prisreglering.

Denna slutsats stärks av branschens agerande under senare tid. Prisökningar har skyllts på EU:s system med handel med utsläppsrätter, stigande oljepriser eller t.o.m. den gröna skatteväxlingen trots att dessa faktorer saknar samband med produktionskostnader för fjärrvärmerna. Däremot kan de påverka vissa alternativ till fjärrvärme vilket ökar utrymmet för prisökningar. Bolagen utnyttjar därmed inlåsningseffekten och ställningen som monopolistiska leverantörer av fjärrvärme för att höja sina priser och ta ut övervinster.

Någon sorts prisreglering behövs i fjärrvärmebranschen. Den kan utformas på olika sätt. När det gäller fjärrvärme är det en fördel för prisregleringen om det finns aktörer av olika karaktär, dels enbart nätägande aktörer, dels såväl nätägande som energilevererande aktörer och dels även enbart energilevererande aktörer. Kommunala aktörer med självkostnadsprissättning kan bl.a. jämföras med mer kommersiellt agerande bolag. Ansvar för fasta och rörliga kostnader i systemen synliggörs. Därför bör här beaktas möjligheten för flera leverantörer att leverera via de nät som finns utbyggda. Modeller måste då tas fram för nätägarens kostnader skilda från värmeleverantörens intressen. En

Fel! Okänt namn på

sådan konstruktion kräver även tydliga regler för effektansvar i näten särskilt under de få dygn när lasten är som högst.

En viktig utgångspunkt för prisregleringen bör vara att fjärrvärmens miljöfördelar tillvaratas på både kort och lång sikt. Utformningen av en prisreglering bör också beakta bl.a. leverantörernas legitima behov av ett överskott för att bygga upp resurser för underhåll, utbyggnad och andra investeringar och behovet av skydd för konsumenter från starka leverantörer. Helägda mindre kommunala fjärrvärmeleverantörer har oftast intressen som väl sammanfaller med sina kunders, vilket gör behovet av reglering mindre. Prisregleringens fokus bör därför vara de större kommersiellt inriktade bolagen, oavsett ägarformen. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till en lämplig prisreglering.

För att skapa möjligheter för ökad konkurrens och ett ökat kostnadsmedvetande bör man samtidigt utreda och föreslå regelverk av de slag som kortfattat berörts i motionen för att möjliggöra att flera leverantörer kan nå kunderna med sina tjänster oavsett vem som är nätägare.

Stockholm den 27 oktober 2006

Jan Lindholm (mp)